

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Навчально-науковий інститут економіки
Кафедра філософії і суспільних наук

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри

О.І. Крук

“ _____ ” _____ 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Громадянська освіта (ОК8)

Освітня програма – *«Інженерія програмного забезпечення»*

Рівень вищої освіти – *перший (бакалаврський)*

Спеціальності *121 – Інженерія програмного забезпечення*

Мова навчання: *українська*

Статус дисципліни: *обов'язкова*

Форма навчання	Рік навч.	Сем.	Розподіл годин					Разом	За тижд.		ІНДЗ	Контр.
			Всього ауд.	Лек.	Прак.	Лаб.	СРС		Ауд.	СРС		
Денна ІІІ	3	6	30	16	14	-	60	90	1,88	3,75	-	3

Чернігів – 2020 рік

Робоча програма навчальної дисципліни *Громадянська освіта* для здобувачів вищої освіти галузей знань *12 – Інформаційні технології* за спеціальністю *121 – Інженерія програмного забезпечення*

Розробник робочої навчальної програми:

доцент кафедри філософії і суспільних наук НУ «Чернігівська політехніка», к.і.н., доцент

_____ (підпис) (О.О. Колєватов)
(прізвище та ініціали)

Робочу програму обговорено на засіданні кафедри *філософії і суспільних наук*

Протокол від «__» _____ 2020 року № __

Завідувач кафедри *філософії і суспільних наук*

_____ (підпис) (О.І. Крук)
(прізвище та ініціали)

УЗГОДЖЕНО:

Завідувач кафедри інформаційних технологій та програмної інженерії

І.В. Білоус

Abstract

ESIEIT / OK08 Civil Education

2020/2021 Sem. 2

Course Description

The urgency of civic education is due to the new socio-political realities of Ukrainian society, the search for common democratic values and national ideals for citizens, Ukraine's participation in global political, economic and socio-cultural processes. This requires education for democratic citizenship through the qualitative formation of civic identity, ability and readiness of higher education seekers to make informed choices through critical analysis of various opportunities and options, active participation in social processes, establishing constructive relations based on social partnership. Therefore, one of the main social orders is the formation and development of the ability of higher education students to live and work in a democratic state governed by the rule of law.

The course is based on the concept of education for democratic citizenship and human rights, which provides for a consensus between the national and European content of civic education. The fundamental values of the modern world are democracy, freedom, and respect for human rights. The basic condition for democratic development of society is the formation of citizens who have the ability to make informed and rational choices, think critically and analyze information, understand the importance of law, tolerate the views of others, are actively interested in social, political and economic life.

Key words: civil society, political system, public organizations, community, public opinion, political culture, democracy

1 Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 12 – Інформаційні технології	Нормативна
	Найменування спеціальності 121 – Інженерія програмного забезпечення	
Модулів – 1	Спеціальність (професійне спрямування): _____	Рік підготовки
Змістових модулів – 1		3-й
Загальна кількість годин – 90		Семестр
		6-й
Тижневих годин: аудиторних – 1,88 самостійної і індивідуальної роботи ЗВО – 3,75	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Лекції
		16 год.
		Практичні, семінарські
		14 год.
		Самостійна робота
		60 год.
Вид контролю		
		Залік

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить: 1:2.

Застосовані скорочення:

ЗВО – здобувач вищої освіти.

Передумовою для вивчення дисципліни є успішне засвоєння дисциплін: історія України, історія української культури, філософія.

2 Мета навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти розгорнутого уявлення про громадянське суспільство та його інститути, структуру, функції, ознайомлення з основними теоретико-методологічними підходами до аналізу громадянського суспільства та аналіз основних моделей громадянського суспільства, а також ролі у його

функціонуванні громадських рухів легально-конструктивного спрямування. Крім того, метою дисципліни є ознайомлення здобувачів вищої освіти з основами та принципами взаємовідносин громадянського суспільства та держави, а також роллю й можливостями інституцій громадянського суспільства у вирішенні питань соціальної підтримки та соціального захисту в Україні.

Під час вивчення дисципліни здобувач вищої освіти (ЗВО) має набути або розширити наступні загальні (ЗК) компетентності, передбачені освітньою програмою:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК8. Здатність діяти на основі етичних міркувань.

ЗК10. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК31. Здатність працювати в міжнародному контексті.

Основне завдання вивчення дисципліни «Громадянська освіта» полягає у тому, що вона сприяє формуванню у ЗВО загальної й політичної культури, національної свідомості, світогляду патріота й громадянина України.

3 Очікуванні результати навчання з дисципліни

Під час вивчення дисципліни ЗВО має досягти або вдосконалити наступні програмні результати навчання (ПРН), передбачені освітньою програмою:

ПР01. Аналізувати, цілеспрямовано шукати і вибирати необхідні для вирішення професійних завдань інформаційно-довідникові ресурси і знання з урахуванням сучасних досягнень науки і техніки.

ПР02. Знати кодекс професійної етики, розуміти соціальну значимість та культурні аспекти інженерії програмного забезпечення і дотримуватись їх в професійній діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни ЗВО повинен **знати**:

- базові поняття та базові підходи до визначення поняття «громадянське суспільство» та «громадські рухи»;
- законодавчі бази, що регулюють функціонування інститутів громадянського суспільства, взаємовідносини громадянського суспільства та держави, права та можливості громадських рухів та інших

інститутів громадянського суспільства у вирішенні питань соціальної підтримки та соціального захисту населення, особливості забезпечення захисту прав громадян;

- етапи становлення, тенденцій та проблем розвитку громадянського суспільства та громадських рухів у світі та в Україні, змісту основних теорій та концепцій громадянського суспільства;
- основні інститути громадянського суспільства, особливості інституту громадських організацій, ЗМІ, громадської думки, тощо;
- базові цінності громадянського суспільства та їх ролі у сучасному суспільстві.

ЗВО повинен вміти:

- визначати наявну структуру громадянського суспільства, механізми його функціонування, основні інститути та функції;
- оцінювати переваги та недоліки інститутів громадянського суспільства, їх роль у політичній системі та в житті суспільства в цілому;
- застосовувати одержані знання для формування власної позиції щодо стану громадянського суспільства в Україні;
- діагностувати умови та рівень правового та соціального захисту різних соціальних груп;
- реалізувати заходи, пов'язані із проведенням постійного контролю рівня правового та соціального захисту різних соціальних груп;
- працювати з окремими групами чи особами, які потребують чи можуть потребувати соціального захисту чи допомоги і виступають об'єктом інспектування.

4 Критерії оцінювання результатів навчання

З тими ЗВО, які до проведення підсумкового семестрового контролю не встигли виконати всі обов'язкові види робіт та мають підсумкову оцінку від 0 до 19 балів (за шкалою оцінювання), проводяться додаткові індивідуальні заняття, за результатами яких визначається, наскільки глибоко засвоєний матеріал, та чи необхідне повторне вивчення дисципліни.

Дисципліну можна вважати такою, що засвоєна, якщо ЗВО може відповісти на такі питання:

1. Сутність та основні дефініції громадянського суспільства.
2. Основні концепції та підходи до розуміння громадянського суспільства.
3. Етапи становлення поняття та явища громадянського суспільства.
4. Теоретичні та аналітичні моделі громадянського суспільства.
5. Національні особливості громадянських суспільств.
6. Вплив процесів трансформації на форму громадянських суспільств
7. Структура, інститути та функції громадянського суспільства.
8. Передумови формування та чинники, що визначають стан та рівні громадянського суспільства.
9. Громадянське суспільство і політика: ліберальне та комунітаристське трактування проблеми.
10. Принципи взаємодії громадянського суспільства і політичного суспільства.

11. Громадянське суспільство і держава: особливості співвідношення.
12. Громадянське суспільство і демократія: взаємодія та взаємовплив.
13. Громадянське суспільство у контексті соціальних трансформацій.
14. Роль громадянського суспільства у посткомуністичних демократичних перетвореннях.
15. Соціальний капітал: поняття та передумови створення.
16. Громадянське суспільство, соціальний капітал і політична участь.
17. Громадські рухи та організації як інституційний вимір громадянського суспільства: категоріальний аспект.
18. Особливості взаємодії громадянського суспільства та держави у західних демократіях.
19. Різновиди та класифікація громадянського суспільства за сферами та принципами діяльності.
20. Економічні основи діяльності громадянського суспільства на заході.
21. Роль громадянського суспільства у залученні громадян до суспільної діяльності.
22. ЗМІ і громадські організації у контексті розвитку та посилення громадянського суспільства.
23. Віртуальне громадянське суспільство: громадянське суспільство і інтернет (інтернетвидання, інтернет-форуми, соціальні мережі і їх можливості в реалізації принципів громадянського суспільства).
24. Дисидентський рух як вияв паростків громадянського суспільства в Україні у радянський період.
25. Роль організацій громадянського суспільства у процесах державотворення та демократизації в Україні наприкінці 80-х-початку 90-х років.
26. Інституалізація громадянського суспільства в Україні в період незалежності (динаміка росту чисельності, сфери та принципи діяльності).
27. Правові основи діяльності громадянського суспільства в сучасній Україні: проблеми та перспективи.
28. Вплив громадських організацій на політичні процеси у незалежній Україні: способи, механізми та ефекти.
29. Выборчі процеси в Україні і роль у них організацій громадянського суспільства.
30. Сучасний стан громадянського суспільства в Україні: можливості та загрози.

5 Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з дисципліни є поточний та семестровий контроль. Поточний контроль складається з опитувань, які проводяться під час лекцій та отримання балів під час практичних занять. Запитання для поточного контролю знаходяться у відповідних методичних рекомендаціях. Семестровий контроль проводиться у вигляді заліку, запитання до якого на початку семестру розміщується у системі

дистанційного навчання MOODLE. Залікові білети знаходяться в пакеті документації на дисципліну.

6 Програма навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни складається з одного змістового модуля.

Тема 1. Громадянське суспільство: сутність та функції

Громадяни та піддані. Громадські організації. Поняття громадянського суспільства, основні теоретико-методологічні підходи до його визначення. Основні атрибути (індикатори) громадянського суспільства. Інститути та функції громадянського суспільства. Умови життєздатності громадянського суспільства.

Тема 2. Теорія громадянського суспільства у світовій політичній думці

Ідеї Античності про громадянськість та свободу. Цінності громадянського суспільства в працях середньовічних мислителів. Епоха Відродження та ідеї громадянського суспільства. Громадянське суспільство у політичних ідеологіях: лібералізм, соціал-демократія. Громадянське суспільство та комунікативні теорії. Місце громадянського суспільства у ідеологіях переходу до демократії. Громадівський ідеал М. Драгоманова. І. Франко про саморозвиток та самоорганізацію громад. Доба національно-визвольних змагань та ідеї громадянського суспільства. Б. Кістяківський: правова держава та громадянське суспільство.

Тема 3. Моделі громадянських суспільств. Основні підходи до розуміння громадянського суспільства

Функціональні моделі громадянського суспільства. Національні особливості громадянських суспільств. Особливості громадянських суспільств у США і в Європі. Вплив процесів трансформації на форму громадянських суспільств. «Наздоганяюча модель» розвитку і виникнення громадянського суспільства. Громадянське суспільство як умова свободи й демократії. Роль правової держави. Громадянське суспільство і політика: ліберальне та комунітаристське трактування проблеми. Домодерна парадигма: витоки осмислення концептів громадянського суспільства за часів античності, середньовіччя та відродження. Модерна парадигма: становлення та розвиток класичної теорії громадянського суспільства. Новітня парадигма: плюралізм відповідей на нові виклики.

Тема 4. Держава та громадянське суспільство

Відносини та взаємовплив громадянського суспільства і держави. Громадянське суспільство як підсистема соціальної системи. П. Розанваллон про поділ на державу, громадянське та політичне суспільство. Соціальні, економічні та політичні аспекти громадянського суспільства. Взаємозв'язок держави, політичного та громадянського суспільств. Громадянське суспільство та правова і соціальна держава. Структура громадянського суспільства: інститути, норми, культура, цінності. Функції громадянського суспільства.

Тема 5. Громадянське суспільство і демократія

Поняття та умови функціонування демократії. Демократія як система збалансування сил та інтересів. Три хвилі демократизації за С. Гантінгтоном. Вплив процесів трансформації на форму громадянських суспільств. Громадянське суспільство як умова свободи та демократії. Правова держава і демократія. Поняття прав людини. Сучасні дискусії щодо прав людини. Права та свободи. Права та відповідальність громадянина. Права людини та представницькі інститути демократії. Типологія прав людини. Методи й механізми захисту прав людини. Інститут Уповноваженого з захисту прав людини.

Тема 6. Громадянське суспільство, соціальний капітал і політична участь

Публічна сфера як сфера громадської відкритості. ЗМІ як інститут публічної сфери. Типи громад та громадське самоврядування. Сучасні форми самоорганізації населення та їх взаємодія з державою. Культурний, символічний та соціальний капітал. Соціальний капітал: поняття та передумови створення. Соціальний капітал та ефективність держави, прийняття рішень. Структура соціального капіталу.

Тема 7. Громадська думка як інститут демократичного суспільства. Громадянська культура

Поняття і функції громадської думки. Взаємодія громадської думки і влади. Громадська думка як соціальний інститут. Проблеми інституалізації громадської думки в Україні. Розвиток громадянського суспільства як умова інституалізації громадської думки. ЗМІ, їх роль і функції у суспільстві. Потенційні і реальні ефекти впливу ЗМІ на розвиток і зміцнення громадянського суспільства. Втілення принципів громадянського суспільства у сфері Інтернет. Розвиток електронної демократії в Україні. Поняття політичної і громадянської культури. Основні виміри громадянської культури. Політична культура як громадська компетентність. Форми громадської участі та зміцнення демократії.

Тема 8. Громадянське суспільство як дороговказ посткомуністичної трансформації

Відкрите суспільство, його ознаки та переваги. Політична модернізація та його види. С. Гантінгтон про хвилі демократизації. Ф. Фукуяма про зміни на рівні громадянського суспільства. Посткомуністичне суспільство у порівняльній перспективі М. Говарда. «Проблеми посткомунізму: Громадянське суспільство тоді і тепер» Б. Геремека. «Громадянське суспільство після комунізму: від опозиції до атомізації» О. Смолара. Теорія «безшумної революції» та постматеріальних цінностей Р. Інглхарта.

Тема 9. Політичні аспекти діяльності громадських організацій у демократичному суспільстві: теорія та практика

Відмінність статусу та функцій політичних партій та громадських організацій у суспільстві та, зокрема, у політичній системі. Громадянське суспільство як мережа громадських організацій. Функції громадських організацій. Види громадських організацій. Юридичний статус громадських організацій. Ознаки громадських організацій (недержавність, неприбутковість,

добровільність). Міжнародні громадські організації та їх вплив на функціонування громадянського суспільства. Лобізм. Цивілізоване та приховане лобіювання, проблема його легалізації та регламентації. Групи інтересів та групи тиску, їх співвідношення із громадськими організаціями.

Тема 10. Громадянське суспільство в умовах Радянського Союзу і в незалежній Україні

Проблема наявності чи відсутності громадянського суспільства в СРСР. Дисидентський рух як вияв громадянського суспільства. Громадянське суспільство як чинник демократизації і державотворення наприкінці 80-х – початку 90-х років. Горбачовська «перебудова». Мета і головний результат «перебудови». Перші громадські (неформальні) організації в Україні. «Революція на граніті», 1990 рік. Формування правового поля для громадянського суспільства. Структура та життєдіяльність громадянського суспільства. Кількісні аспекти розвитку громадянського суспільства в Україні. Масові та індивідуальні акції громадянського протесту. Помаранчева революція 2004 6 року та Революція гідності 2014 року як кроки на шляху до перемоги громадянського суспільства. Громадські організації та їх роль у сучасному політичному процесі в Україні. Сучасний стан та перспективи громадянського суспільства в Україні.

7 Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Всього	У тому числі		
		Лек.	Прак.	С.р.
1. Громадянське суспільство: сутність та функції	9	2	1	6
2. Теорія громадянського суспільства у світовій політичній думці	9	2	1	6
3. Моделі громадянських суспільств. Основні підходи до розуміння громадянського суспільства	10	2	2	6
4. Держава та громадянське суспільство	10	2	2	6
5. Громадянське суспільство і демократія	9	1	2	6
6. Громадянське суспільство, соціальний капітал і політична участь	7	1	-	6
7. Громадська думка як інститут демократичного суспільства. Громадянська культура	10	2	2	6
8. Громадянське суспільство як дороговказ посткомуністичної трансформації	7	1	-	6
9. Політичні аспекти діяльності громадських організацій у демократичному суспільстві: теорія та практика	9	1	2	6
10. Громадянське суспільство в умовах Радянського Союзу і в незалежній Україні	10	2	2	6
Усього годин за дисципліну	90	16	14	60

8 Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Сутність громадянського суспільства. Теорія громадянського	2

	суспільства у світовій політичній думці	
2	Моделі громадянських суспільств. Основні підходи до розуміння громадянського суспільства	2
3	Держава та громадянське суспільство	2
4	Громадянське суспільство і демократія	2
5	Громадська думка як інститут демократичного суспільства. Громадянська культура	2
6	Політичні аспекти діяльності громадських організацій у демократичному суспільстві: теорія та практика	2
7	Громадянське суспільство в умовах Радянського Союзу і в незалежній Україні	2
Разом		14

9 Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	1. Громадянське суспільство: сутність та функції	6
2	2. Теорія громадянського суспільства у світовій політичній думці	6
3	3. Моделі громадянських суспільств. Основні підходи до розуміння громадянського суспільства	6
4	4. Держава та громадянське суспільство	6
5	5. Громадянське суспільство і демократія	6
6	6. Громадянське суспільство, соціальний капітал і політична участь	6
7	7. Громадська думка як інститут демократичного суспільства. Громадянська культура	6
8	8. Громадянське суспільство як дороговказ посткомуністичної трансформації	6
9	9. Політичні аспекти діяльності громадських організацій у демократичному суспільстві: теорія та практика	6
10	10. Громадянське суспільство в умовах Радянського Союзу і в незалежній Україні	6
Разом		60

10 Методи контролю

Оцінювання знань ЗВО здійснюється відповідно до «Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань ЗВО Національного університету «Чернігівська політехніка», погодженого вченою радою НУ «Чернігівська політехніка» (протокол № 6 від 31.08.2020 р.) та затвердженого наказом ректора НУ «Чернігівська політехніка» від 31.08.2020 р. №26.

З дисципліни ЗВО може набрати до 60% підсумкової оцінки за виконання всіх видів робіт, що виконуються протягом семестру і до 40% підсумкової оцінки – на заліку.

Поточний контроль проводиться шляхом спілкування із ЗВО під час лекцій, практичних (семінарських) занять та консультацій і має на меті визначення рівня підготовки ЗВО з конкретної теми. Результати поточного контролю оприлюднюються викладачем на наступному аудиторному занятті.

Семестровий контроль у вигляді *заліку* проводиться під час сесії з двома теоретичними запитаннями (по 20 балів максимум за перше та друге

запитання). Оцінка за результатами вивчення дисципліни формується шляхом додавання підсумкових результатів поточного контролю до залікової оцінки. Взаємозв'язок між набраними балами і оцінкою наведений у розділі 11.

В випадку повторного складання заліку всі набрані протягом семестру бали анулюються, а повторний залік складається з двох питань: (по 50 балів максимум за перше та друге запитання). Залікові білети знаходяться у пакеті документів на дисципліну.

У випадку, якщо ЗВО протягом семестру не виконав в повному обсязі передбачених робочою програмою всіх видів навчальної роботи або не набрав мінімально необхідну кількість балів (20), він не допускається до складання заліку під час сесії, але має право ліквідувати академічну заборгованість у порядку, передбаченому «Положенням про поточне та підсумкове оцінювання знань ЗВО НУ «Чернігівська політехніка».

Повторне складання заліку з метою підвищення позитивної оцінки не дозволяється.

За результатами семестру в залікову відомість виставляється оцінка відповідно до шкали оцінювання, що наведена в наступному розділі.

11 Розподіл балів, які отримують ЗВО

Поточний контроль за модулями

Модуль за тематичним планом дисципліни та форма контролю	Кількість балів	
1. Робота на I-му практичному занятті	0...	8,5
2. Робота на II-му практичному занятті	0...	8,5
3. Робота на III-му практичному занятті	0...	8,5
4. Робота на IV-му практичному занятті	0...	8,5
5. Робота на V-му практичному занятті	0...	8,5
6. Робота на VI-му практичному занятті	0...	8,5
7. Робота на VII-му практичному занятті	0...	9
Підсумкова оцінка поточного контролю за семестр	0...	60

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
75 – 81	C	
66 - 74	D	задовільно
60 – 65	E	
0 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання

12 Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

Під час лекцій аналізуються проблемні ситуації, організується зворотний зв'язок з аудиторією шляхом формулювання запитань і стислих відповідей з обох сторін. На практичних (семінарських) заняттях за допомогою викладача обговорюються проблеми з курсу, що вивчаються. ЗВО безпосередньо беруть участь у дискусіях, зачитують повідомлення, виступають з рефератами. На практичному занятті один із ЗВО групи доповідає по одному з питань, викладених у плані практичного заняття, а також відповідає на поставлені запитання. Якщо у відповіді допущено прогалини або помилки, інший ЗВО доповнює й уточнює відповідь.

13 Методичне забезпечення

Конспект лекцій, методичні розробки до проведення практичних занять, навчальні посібники та підручники, нормативні документи.

14 Рекомендована література

Базова

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Закон України «Про громадські об'єднання». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>
3. Міжнародний пакт про громадянські права: позиція держави та погляд громадянського суспільства. К.: Істина, 2007. 240 с.
4. Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства й освіти з прав людини. [укр/англ / http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali](http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali)
5. Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства і прав людини (скорочене видання) [укр/рос/англ/ http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali](http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali)
6. "Хартія для всіх" (дитяче видання "Хартії") [укр/рос/англ/ http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali](http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali)
7. Декларація ООН з освіти та виховання в області прав людини/ <http://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?OpenAgent&DS=A/RES/66/137&Lang=E>
8. Глобальні цілі ООН. UN General Assembly, Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, 21 October 2015, A/RES/70/1/ <http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>
9. Посібники Ради Європи з освіти для демократичного громадянства і прав людини. Том I "Навчаючи демократії" [укр/рос/англ/ http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali](http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali)

10. Посібники Ради Європи з освіти для демократичного громадянства і прав людини. Том II "Зростаємо у демократії" укр/рос/англ/
<http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali>
11. Посібники Ради Європи з освіти для демократичного громадянства і прав людини. Том III "Живемо в демократії" укр/рос/англ/
<http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali>
12. Посібники Ради Європи з освіти для демократичного громадянства і прав людини. Том IV "Беремо участь у демократії" укр/
<http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali>
13. Посібники Ради Європи з освіти для демократичного громадянства і прав людини. Том VI "Навчання демократії" укр/
<http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali>

Допоміжна

1. "Компас" [укр/рос/англ / <http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali>](http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali)
2. "Компасіто" [укр/рос/англ / <http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali>](http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali)
3. "Скажи своє слово" [укр/рос/англ / <http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali>](http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali)
4. "Закладинки" [укр/англ / <http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali>](http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali)

Інформаційні ресурси

1. Рада Європи - <http://www.coe.int/en/>
2. Офіс Ради Європи в Україні - <https://www.coe.int/uk/web/kyiv>
3. ООН - <http://www.un.org/en/index.html>
4. Офіс ООН в Україні - <http://www.un.org.ua/en/>
5. ЮНЕСКО - <http://en.unesco.org/>
6. ЮНІСЕФ - <https://www.unicef.org/>
7. Представництво ЮНІСЕФ в Україні - <https://www.unicef.org/ukraine/ukr/>
8. Організація з безпеки та співробітництва у Європі (ОБСЄ) – <http://www.osce.org/>
9. Бюро демократичних інститутів та прав людини (БДІПЛ ОБСЄ) – <http://www.osce.org/odihr>
10. Координатор проектів ОБСЄ в Україні - <http://www.osce.org/uk/project-coordinator-in-ukraine>
11. Європейський центр імені Вергеланда (Норвегія) - <http://ukr.theewc.org/>
12. Amnesty International - <https://www.amnesty.org/en/>
13. Amnesty International в Україні - <http://amnesty.org.ua/>

